

2.6.3 מעורבות בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה במקרים של סיכון (אפשרי) לשלום הילד

משמורת המדינה להבטחת טובת הילד

"שותפות באחריות"

לשכת הרווחה לנוער	בית המשפט לענייני משפחה
<ul style="list-style-type: none"> פנייה לבית המשפט לענייני משפחה (במקרים בהם לא היה אפשר לחקור או למנוע את הסיכון לשלום הילד) מומחיות ביעוץ סוציו-פדגוגי אחריות להבטיח כי יינתן סיוע כדי למנוע סכנה כלשהי לשלום הילד 	<ul style="list-style-type: none"> הכנה וניהול הליכים בבית המשפט לענייני משפחה שימוע ומעורבות הגורמים העיקריים מינוי נציג חוקי לילד (קבוע) קבלת החלטות למניעת סיכון לשלום הילד
<ul style="list-style-type: none"> סעיפים 8א ו-50 בספר החוקים הסוציאלי השמיני החוק בדבר ההליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (סעיף 162) 	<ul style="list-style-type: none"> סעיפים 1666 ו-1666א בקודקס האזרחי החוק בדבר ההליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (למשל, סעיף 162)

שיתוף פעולה ומעורבות של בעלי זכויות משמורת, הילדים ובני הנוער

מעורבות של אנשים ו/או מוסדות נוספים, כמו מומחים (במידת הצורך)

2.6.3 מעורבות בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה במקרים של סיכון (אפשרי) לשלום הילד

הפסיקה הרגמנית מפרשת את הסיכון לשלום הילד בתור "סכנה קיימת בסדר גודל כזה שאם לא תטופל, יש סיכוי גבוה שתגרום נזק ניכר להתפתחות הילד". אם ההורים אינם מוכנים או אינם מסוגלים למנוע סכנה קיומית כזו מילדיהם או שהם בעצמם המקור לסכנה האמורה, על המדינה להגן על הילדים ובני הנוער בפני הסכנה (משמורת המדינה).

המדינה האחילה את הסמכות ה"ל" בעיקר על בתי המשפט לענייני משפחה ולשכת הרווחה לנוער, אשר "שותפים באחריות להגנה על הילד" ונושאים באחריות להבטחת טובת הילד. הבסיס המשפטי למימוש הסמכות האמורה מפורט ברובו בספר החוקים הסוציאלי השמיני (SGB VIII), בדיני המשפחה של הקודקס האזרחי (BGB) ובדיני הפרוצדורליים של החוק בדבר ההליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (FamFG). החוקים הללו ממדידים את החובה לערב את לשכת הרווחה לנוער ואת חובתה של הלשכה להיות מעורבת בהליכים המתנהלים בפני בית המשפט לענייני משפחה.

סעיף 1666 בקודקס האזרחי (אמצעים שיפוטיים במקרה של סיכון לטובת הילד) מתקדם ביישום המעשי של משמורת המדינה. בפסקה 1 עוסק הסעיף בתנאים העובדתיים ונותן הדרה חוקית לצורות השונות של סיכון גופני, שכלי או נפשי לשלום הילד, וכן לכוננות וליכולת ההורים למנוע סכנה אפשרית בעצמם או תוך קבלת סיוע. פסקה 3 מונה את אמצעי התערבות האפשריים שבית המשפט רשאי לנקוט בהם, לרבות מתן הוראות, איסורים, מתן הסכמה בשם בעלי המשמורת ההורית, או אף שלילה חלקית או מלאה של המשמורת ההורית. על פי סעיף 1666א בקודקס האזרחי, כל התערבות של בית המשפט לענייני משפחה במשמורת ההורית חייבת להיות מידתית וניתן לממש רק לאחר שניתנה תמיכה מהגופים הציבוריים. הפרדת ילדים מהוריהם נתפסת כמצא אחרון.

התפקידים והמשימות של לשכת הרווחה לנוער

ללשכת הרווחה לנוער אחריות ספציפית במסגרת ההליך למניעת פגיעה בשלום הילד (בעיקר לפי סעיפים 8א ו-50 בספר החוקים הסוציאלי השמיני). סעיף 50 בחוק מחייב את לשכת הרווחה לנוער בראש ובראשונה לקחת בחשבון את הצרכים ההתפתחותיים של הילד במידה מספקת בהליכים בבית המשפט לענייני משפחה. כמו כן, על הלשכה להודיע לבית המשפט לענייני משפחה על כל סיוע שניתן בעבר ובהווה. ברוב המקרים, יובא לדיעתה של לשכת הרווחה לנוער במסגרת תפקידה על סיכונים לשלום הילד והיא תנסה למנוע אותם באמצעות התערבות סוציו-פדגוגית. במידה ומאמצים אלו לא יצלחו מיוון שההורים מסרבים לשתף פעולה עם מערכת הסיכון לילד, או שאינם רוצים (או מסוגלים) למנוע את הסיכון בעצמם, לשכת הרווחה לנוער תפנה את הנושא לבית המשפט לענייני משפחה. מטרת הפנייה היא להגיע להחלטה במסגרת בית המשפט, שעניינה, למשל, שלילה חלקית או מלאה של המשמורת ההורית והעברת הזכויות האמורות לאוטורפוס או למשפחת אומנה (ראו שקופית 2.6.4) כדי להגן על הילד מכל סיכון נוסף לשלום. בהיותה גוף מנהל, לשכת הרווחה לנוער אינה מוסמכת בעצמה להתערב בזכויות ההורים.

התפקידים והמשימות של בית המשפט לענייני משפחה

לבית המשפט לענייני משפחה הסמכות הבלעדית להרעיה האם הסיכון לילד מצדיק התערבות באוטונומיה של ההורים, מעבר ללקיחת הילד למשמורת זמנית לטווח קצר. בית המשפט לענייני משפחה הוא המוסד היחיד הרשאי (בערכאה שיפוטית) על פי דין (סעיף 1666 בקודקס האזרחי) להתערב בזכויות המשמורת ההורית. התערבות כזו עשויה להיות כרוכה במתן הוראות או איסורים ביחס להורים או בשלילה חלקית או מלאה של המשמורת ההורית והעברתה למשפחת אומנה או לאוטורפוס שמינה בית המשפט.

הדין הפרוצדורלי

החוק בנושא הליכים בענייני משפחה ושיפוט וולונטרי (FamFG), שנכנס לתוקף ב-1 בספטמבר 2009, מסדיר את ההליכים לגבי ילדים בפני בית המשפט לענייני משפחה. החוק קובע עקרונות למתן קדימות וזירוז הליכים (סעיף 155 בחוק). מאפשר קיום דיון מקדמי בנושא הסיכון לשלום הילד ומתן צד זמני (סעיף 157 בחוק), וכן מינוי אוטורפוס בדיון למימוש רצונו של הילד במסגרת ההליך (סעיף 158 בחוק). כמו כן, סעיף 163 מאפשר הזמנת חוות דעת מומחה.

מרכיב חשוב נוסף בהליכים המתנהלים בפני בית המשפט לענייני משפחה הוא החובה המוטלת על בית המשפט לערוך שימוע לילדים ובני נוער (סעיף 159 - שימוע אישי לילד) ולמחזיקים במשמורת ההורית (סעיף 160 - שימוע להורים).

לקריאה נוספת

Berghaus, Michaela (2020): Erleben und Bewältigen von Verfahren zur Anwendung einer Kindeswohlgefährdung aus Sicht betroffener Eltern, Weinheim.
Deutsches Institut für Jugendhilfe und Familienrecht e. V. (DIJuF) (2010): Situation, Perspektiven und Entwicklungsbedarf verlässlicher Qualitätsstandards und klarer Rollengestaltung im familiengerichtlichen Verfahren im Kinderschutz. Position paper. Online at https://www.djujf.de/files/downloads/2011/2012/Positionspapier_SKF_2.pdf (last accessed: 31 May 2021).